

Bakgrunnstekster og kildehenvisninger

- til bruk i for- og etterarbeid med filmen Yodok

I dette dokumentet finnes følgende punkter:

1. Om menneskerettighetsforholdene i Nord-Korea
2. Hvorfor arbeidet med filmen Yodok ble startet
3. Nord-Korea i det internasjonale samfunn
4. Kildehenvisninger - Lenker til mer stoff om Nord-Korea på nettet
5. Vocie-over (fortellerstemmen) fra filmen Yodok, ca 2 sider

1. Om menneskerettighetsforholdene i Nord-Korea:

FNs verdenserklæring om menneskets rettigheter ble skrevet i 1948 for ivareta et felles mål som mange av datidens politikere var enige om: Grusomhetene som fant sted under andre verdenskrig måtte aldri skje igjen.

Det landet i verden hvor menneskerettighetene krenkes grovest og mest systematisk i dag er også skapt av andre verdenskrig. Da ble Korea splittet i to stater, og ble til Nord-Korea og Sør-Korea. I sør har man i dag en blomstrende økonomi, og en demokratisk rettsstat vokser fram. I nord lever en betydelig del av befolkningen på sultegrensen, og landet er styrt av en diktator som ikke respekterer noen rettigheter.

I Nord-Korea lever ca. 23,5 millioner mennesker på et territorium som er omtrent en tredjedel av Norges areal. Landet er en kommunistisk ettpartistat, styrt av diktatoren Kim Il Sung fram til 1994, og deretter av hans sønn Kim Jong Il. Kim Jong Il er alvorlig syk, og sønnen Kim Jong Un forventes å overta når faren dør eller bestemmer seg for å si fra seg makten. Landet er verden mest isolerte og mest militariserte stat. Innad holdes befolkningen under kontroll gjennom intens propaganda, overvåkning og bruk av fangeleire. Utad holdes verden i sjakk gjennom militære trusler mot nabolandet Sør-Korea.

Mennesker i Nord-Korea lever uten beskyttelse av menneskerettighetene. Der finnes ikke ytringsfrihet, bevegelsesfrihet eller næringsfrihet. Dersom du bare kjenner noen som har ytret seg kritisk mot staten, eller noen som har reist fra sitt bosted uten tillatelse for å finne arbeid eller mat, risikerer

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

RAFTO

du livsvarig opphold i en fangeleir som kan sammenliknes med Hitlers konsentrasjonsleire. I andre halvdel av 1990-tallet døde millioner av sult, og hvert år er faren for ny hungersnød overhengende. Flere hundre tusen mennesker lever i fangeleire. Like mange lever i skjul i nabolandet Kina, i konstant frykt for å bli oppdaget og sendt tilbake til Nord-Korea.

Dokumentarfilmen «Yodok» gir disse fortvilte menneskene en stemme. Filmen konkretiserer hvilken betydning menneskerettighetene har ved å vise oss hvor galt det kan gå i et samfunn som ikke er innrettet for å ta vare på disse rettighetene.

2. Hvorfor arbeidet med filmen «Yodok» ble startet

Raftoprisen i år 2000 gikk til President Kim Dae-jung i Sør-Korea, for hans forsøk på å bedre forholdet til nabolandet Nord-Korea. Hvorfor ble ikke prisen gitt til en person eller organisasjon i Nord-Korea? All virksomhet og kommunikasjon i Nord-Korea er så strengt kontrollert at var umulig å finne opposisjonelle personer eller organisasjoner som kunne være kandidater til prisen. Å gi en slik pris til en nordkoreaner ville også med stor sannsynlighet ha medført at vedkommende ble straffet med døden eller livsvarig opphold i en brutal fangeleir.

Intet kontrollapparat kan imidlertid hindre at verden får nyss om en katastrofe av det omfanget som fant sted i andre halvdel av 1990-årene. Nord-Koreas vanskjøttede matproduksjon og økonomi ledet da til en omfattende hungersnød som kan ha drept opp mot 2 millioner mennesker, eller nærmere 10 % av befolkningen. Verst var trolig situasjonen i løpet av 1997. Ettersom staten brukte og bruker fordelingen av mat som kontrollmiddel, var det liten interesse for å slippe utenlandske hjelpearbeidere inn under denne krisen. Hjelpen som likevel ble gitt fra utlandet havnet primært hos militæret og den regimelojale samfunnseliten. Som følge av den konstante mangelen på mat, har det vært en jevn strøm av sultne flyktninger over grensen til Kina, som er lang og vanskelig å bevokte, i motsetning til grensen mot Sør-Korea.

Bare slike flyktninger kan fortelle om livet i fangeleirene. Men blant Nord-Koreas mange leire finnes det bare én hvor enkelte fanger slipper ut i live, og det er fangeleir nr. 22 «Yodok». Blant dem som er frigitt har bare noen få lykket med å flykte gjennom Kina uten å bli oppdaget og returnert. Kina

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

RAFTO

betrakter strømmen av flyktninger som ulovlig arbeidsinnvandring, og sender alle som oppdages tilbake til hjemlandet. Blant dem som har lyktes med å flykte er bare noen få villige til å snakke om sine opplevelser. I det øyeblikk det blir kjent at en nordkoreaner har snakket ufordelaktig om landet eller lederne, risikerer nemlig alle vedkommendes venner og familie i tre generasjoner å have i konsentrasjonsleir.

Raftostiftelsens ønske om å bidra til at bruddene på menneskerettighetene i Nord-Korea blir bedre kjent, førte etterhvert til samarbeid med norske filmselskapet Piraya, den polske filmregissøren Andrzej Fidyk, og den tidligere nordkoreanske teaterinstruktøren Jung Sung San.

Jung var i den situasjon at myndighetene i Nord-Korea allerede hadde gjennomført de mest grusomme represalier mot familien etter at han flyktet i 1994. Han lot seg derfor overtale til å lage en musikal om livet i en nordkoreansk konsentrasjonsleir. Valget av musikalen som genre skyldtes at det er svært vanskelig å få publisert slike fortellinger på en måte som når mange i Sør-Korea. Sør-Korea eksisterer under den permanente trusselen fra 1,5 millioner soldater og et uvisst antall atomvåpen plassert få mil fra hovedstaden Seoul. Dette gjør det svært vanskelig for den jevne sørkoreaner å ta inn over seg at det faktisk er nordkoreanerne selv er de viktigste ofrene for regimet i nord.

Fidyk hadde lenge vært opptatt av Nord-Korea, etter at han laget den prisbelønte filmen «The Parade» i 1988. Her kommer vi tett innpå oppsetningen av Nord-Koreas berømte masseforestillinger på gater og i store arenaer. Den kompliserte regisseringen av tusener av menneskers bidrag til slike forestillinger fremstår her som et skremmende eksempel og bilde på ensrettingen og kontrollen som gjennomsyrrer Nord-Korea. Slik konsentrasjonsleirene i Nord-Korea kopierer Hitlers utryddelsesleire og Stalins GULAF-arkipel, så kopierer forestillingene massepropagandaen fra Nürnberg og Den Røde Plass i Moskva. Scener fra «The Parade» er klippet inn i «Yodok» på en effektfull måte.

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

3. Nord-Korea i det internasjonale samfunn

Nord-Korea er antakeligvis verdens mest isolerte stat, og fører streng kontroll med all kommunikasjon og alle bevegelser innenfor og over landets grenser.

Landet har formelt vært i krig med Sør-Korea siden 1950. Rundt halvannen million soldater er stilt opp i høy beredskap langs grensen mot Sør-Korea. Landet er også svært negativt innstilt til sine gamle fiender USA og Japan, trass i at disse landene har gitt nødhjelp til millioner av nordkoreanere siden 1995. De siste 20 årene har Nord-Koreas program for utvikling av atomvåpen, og deres bidrag til å spre atomvåpen til andre land, gjort samarbeid med resten av verden meget vanskelig. Over grensen til Kina flykter hver dag et ukjent antall fortvilede og utsultede mennesker, mange av dem for å bli sendt tilbake til dødsstraff eller opphold i konsentrasjonsleire.

Nord-Korea deltok fra 2003 til 2009 i samtaler med Sør-Korea, Kina, Japan, Russland og USA for å sikre avspenning og mer konstruktive relasjoner med omverdenen. Disse «sekslandssamtalene» har ikke ført til noen varige resultater, og menneskerettighetene til Nord-Koreas egne innbyggere har aldri vært tema i forhandlingene. Nord-Korea har diplomatiske forbindelser med Norge, men handel og annen kontakt er meget beskjeden.

Kildehenvisninger - Lenker til mer stoff om Nord-Korea på nettet:

- FN-sambandet. 2009. *Nord-Korea*. Globalis.no, <http://www.globalis.no/Land/Nord-Korea>
- Blaine Harden (2009): Kim Jong-Ils slaver vitner om Nord-Koreas arbeidsleire, Aftenposten online 25.07.2009, <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article3185328.ece?service=print>
- Christer Berg Carlsen og Øystein Johan Kleiven (2008): År 97 etter Kim Il Sung, Ny Tid online 20.08.2008, http://www.nytid.no/perspektiver/artikler/20080918/ar_97_ett_er_kim_il_sung/

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1
N-5007 Bergen, Norge
Tlf.: +47 55 21 09 30
Faks: +47 55 21 09 59
E-post: rafto@rafto.no
Org.nr. 877155102

www.rafto.no

RAFTO

- FNs Generalforsamling. 1948. *Verdenserklæringen om menneskets rettigheter*, UNRIC online
http://www.unric.org/index.php?option=com_content&task=view&id=105&Itemid=132&lang=no,
- Amnesty International. 2002. *Hva er menneskerettigheter: en liten historisk oversikt*, Amnesty International Norge online 23.08.2002,
<http://www.amnesty.no/web.nsf/pages/3F4FDB883131FD12C1256C1E00432AF7>

Noe mer krevende tekster, på engelsk:

- David Hawk. 2003. *The Hidden Gulag: Exposing North Korea's Prison Camps Prisoners' Testimonies and Satellite Photographs*, U.S. Committee for Human Rights in North Korea, tilgjengelig som pdf på
<http://www.hrnk.org/hiddengulag/toc.html>
- DLA Piper og U.S. Committee for Human Rights in North Korea. 2006. *Failure to Protect: A Call for the UN Security Council to Act in North Korea*, tilgjengelig som pdf på
[http://www.dlapiper.com/files/upload/North Korea Report.pdf](http://www.dlapiper.com/files/upload/North%20Korea%20Report.pdf)
- Geir Helgesen og Nis Høytrup Christensen. 2007. *North Korea 2007. Assisting Development and Change*, NIAS, tilgjengelig som pdf fra
<http://www.nias.ku.dk/publications/reports/NKorea2007.pdf>

Voice-over (fortellerstemmen) fra filmen Yodok

Dette er en scene fra "Paraden", en film jeg laget i Nord-Korea i 1988. Dette landet har rendyrket sitt totalitære system. 50 000 barn og unge deltok i denne storslagne forestillingen på Pyongyang stadion. De hadde øvd fra morgen til kveld i et halvt år. I løpet av denne perioden gikk de ikke på skolen eller deltok i noen annen form for aktivitet. Propagandaen i Nord-Korea er sidestilt med en obligatorisk religion. Barnas viktigste lærdom, er fortellingene om barndommen, oppveksten, begavelsen og den vellykkede revolusjonen til landets Store leder, kamerat Kim Il-sung, og Kjære Leder, kamerat Kim Jung-il, som styrer landet i dag.

Gjennom flere tiår har folket i Nord-Korea vært avskåret fra alle former for informasjon fra omverdenen. Samtidig har konsentrasjonleire etter nazistisk og stalinistisk modell blitt bygget bak propagandafasaden. Man antar at rundt tre hundre tusen nordkoreanere sitter fengslet i leirene.

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

RAFTO

Jeg hadde lenge fundert på hvordan jeg skulle fortelle om nordkoreanske konsentrasjonsleirer på film, for dette er selvfølgelig ikke et sted hvor man bare kan spasere rett inn i med et kamera.

Flere år etter at jeg hadde laget filmen "Paraden", så jeg på scenen med stadionshowet, og det slo meg at dette må være verdens best regisserte forestillinger. Det gav meg en idé: Siden instruktørene bak disse showene var så dyktige, måtte jeg dra til Sør-Korea og lete blant avhopperne etter en instruktør som hadde gått på en nordkoreansk teaterskole. Deretter måtte jeg overtale ham til å lage et teaterstykke om konsentrasjonsleire i Nord-Korea. Dessuten ønsket jeg å finne tidligere fanger fra konsentrasjonsleirene som hadde overlevd og klart å flykte til Sør-Korea. Jeg ville invitere dem til å delta i teaterstykket.

Jeg fløy til Seoul, der sørkoreanske menneskerettighetsorganisasjoner hjalp meg med å finne en teaterinstruktør som hadde flyktet fra Nord-Korea. Først ville han ikke høre tale om stykket. Men etter tre uker med overtaling gikk han omsider med på det.

Vi satt i timevis av gangen og diskuterte ideer til forestilingen. Etter hvert bestemte vi at i stedet for å lage et lite teaterstykke, skulle vi skape en stor musikal. Det tok to år å sette prosjektet ut i live. I løpet av den tiden fikk vi høre historien til de sju hovedpersonene i denne filmen.

Mens vi holdt på med forarbeidet til denne filmen, møtte vi mange høyt utdannede mennesker i Sør-Korea. Politikere, journalister og forskere. Det viste seg at de hadde liten kjennskap til hva som foregikk i Nord-Korea. Eller så ga de uttrykk for at de ikke visste. De sa at de ikke var klar over at det fantes konsentrasjonsleire i Nord-Korea. Da vi fortalte om det, ville de ikke tro oss.

Den store leder Kim Il-sung ga ordre om at slekten til klassefiender skal utslettes til tredje generasjon. - Den dømtes familiemedlemmer anses automatisk som skyldige. Derfor blir hele familier, med besteforeldre, foreldre og barn, sendt til konsentrasjonsleirene med livstidsdommer. Alt dette skjer uten rettergang, siden avgjørelsene til kommunistpartiets embetsmenn er dom god nok.

Mens vi arbeidet med filmen, bodde det rundt sju tusen nordkoreanske avhoppere i Sør-Korea. De fleste har flyktet gjennom Kina. Hvis de er heldige, kommer de seg dit ved å svømme over Tumen-elva.

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

Det er når de ankommer Kina at flukten virkelig blir vanskelig. Politiet pågriper flyktingene og sender dem tilbake til Nord-Korea hvor de blir dømt til konsentrasjons- eller arbeidsleirer, torturert eller dømt til døden fordi de har prøvd å flykte. I Kina blir nordkoreanske kvinner ofte voldtatt, solgt til bordeller eller tvunget til å utføre seksuelle tjenester for kinesiske bønder.

De som ikke blir tatt av politiet, vil videre så raskt som mulig. For å komme seg fra Kina til Sør-Korea, må avhopperne foreta en farlig reise gjennom et tredje land: Mongolia, Laos eller Burma, før de kommer til en sørkoreansk diplomatisk stasjon.

Vi kontaktet skoler for å finne barneskuespillere til musikalen. I likhet med sine foreldre og lærere vet barna i Sør-Korea nesten ingenting om livet i nabolandet.

Den viktigste industrien i Nord-Korea er kullgruve drift. Noen konsentrasjonsleirer ligger i nærheten av kullgruver. Her blir barn brukt til å ekskavere kull fra steder som er vanskelige å nå. Barna er så tynne at de kan krype gjennom de trangeste fjellsprekke. Når barna blir 16-17 år gamle, ser det ut som om de bare er åtte eller ni.

Yodok-leiren er delt i to. Noen av fangene sitter på livstid, i en totalkontrollsonen. Andre blir holdt i en indoktrineringssonen. Fra denne sonen hender det at fanger blir løslatt. Derfor får barna i indoktrineringssonen vanlig nordkoreansk utdannelse. Som i alle andre Kwan-Li-So leire, får barna i Yodok ingen skolegang hvis de er i totalkontrollsonen; de lærer ikke engang om barndommen til Den Store Leder og Den Kjære Leder. Det er ikke lønnsomt, siden ingen vil forlate leiren i live.

Når forholdene blir uutholdelige, finnes det alltid en siste utvei. Selvmord. Men i Nord-Korea er selvmord forbudt. Det blir ansett som forræderi mot Partiet og nasjonen, og hele familien til den som begår selvmord får strenge straffer. Vår første samtale med Lee Yun-kuh, Kim Jong-ils tidligere livvakt, skulle vise seg å bli den siste. Like etter at vi hadde filmet intervjuet med ham, fikk han vite at familien hans, som fortsatt befant seg i Nord-Korea, var sendt til en konsentrasjonsleir. Han ble så fortvilet at han ikke lenger ønsket å snakke med oss eller med noen andre.

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no

RAFTO

Det nordkoreanske samfunnet er inndelt i tre klasser: lojale, upålitelige og fiendtlige. Klassifiseringen er hemmelig, og folk får aldri vite hvilken klasse de tilhører. En persons muligheter for å få en god jobb, bo i en storby, skaffe barna sine utdannelse og motta større matrasjoner, avhenger av hvilken klasse man tilhører. Klassetilhørigheten bestemmer også hvor stor sjanse man har for å bli sendt til konsentrasjonsleirer eller bli henrettet. Matrasjonering og overlagt utsulting er enkle og effektive skoleringsmetoder for såkalte folkefiender.

Til tross for store ord virker det som om ingen egentlig ønsker at Korea skal gjenforenes. Grunnene til at Nord-Koreas myndigheter ikke ønsker det, er åpenbare. For Sør-Korea ville det bli et mareritt å overta 20 millioner sultende innbyggere, som ikke kan noe om den moderne verden og aldri har hørt om internett eller kredittkort. Skulle de fått statsborgerskap i Sør-Korea, et moderne og velstående land? Hvis det ikke hadde vært for at Nord-Korea utgjør en alvorlig atomtrussel, ville ingen brydd seg om hva som foregår i landet.

RAFTOSTIFTELSEN

Menneskerettighetenes plass 1

N-5007 Bergen, Norge

Tlf.: +47 55 21 09 30

Faks: +47 55 21 09 59

E-post: rafto@rafto.no

Org.nr. 877155102

www.rafto.no